

infra duos menses a tali studio non destiterint. Quæ dispositio utpote pœnalis, non extenditur ad diaconos, subdiaconos et minoristas, nullam dignitatem, aut personatum obtinentes; Maschat, *loc. et n. cit.*

(162. Audiamus insuper prælaud. card. Petra in hæc verba: « Presbyteri, alique minores clerici personatum, sive in titulum, sive in commendam habentes, ubivis leges, vel physicam, vel medicinam audiant, sive private in propriis domibus, sive publice in Universitatibus, post duos menses computandos a quo die incepterunt audire, in censuras ipso facto incurrunt, et fiunt inhabiles ad ordines et beneficia absque Summi Pontificis dispensatione... ut firmiter Fagn., in cap. *Super specula*, ad tit. *Ne clerici*, etc. Graff. Corrad., in *Prax. dispensat.*, lib. v, cap. 5, n. 3 et 7, vers. *Porro*. Diaconi vero et subdiaconi, alique inferiores clerici, quamvis obtineant beneficia, dummodo non personatus (21), sub censura hujus textus non comprehenduntur... » *Loc. cit.*, n. 8.

(163. Verum, cum hujusmodi prohibitio non eo sane dirigatur ad improbandum studium talium scientiarum: « Ideo dicendum, quod duntaxat studium principale, quod scilicet sic terminet ad solum oblectamentum, vel ut quis efficiatur causidius, vel physicus (professiones quippe alienissimæ a sorte clericali), a sacris canonibus et conciliis prohibetur; qui enim ad eruditionem sæculares scientias addiscunt, ut utilia, quæ in eis inveniunt, ad usum sacræ eruditionis devoti vertant, tales laudabiliter sæcularibus incumbunt litteris... (Hinc est) quod studium legum civilium, ad majorem sacrorum canonum intelligentiam, regularibus et presbyteris, aliisque clericis personatum habentibus non prohibeatur, dummodo fiat private in camera, ne cadat sub prohibitione auditus, communiter firmant DD. » Idem card. Petra, *ibid.*, n. 10 et 11.

(164. « In publicis autem (Universitatibus regularibus, et clericis prædicti (nempe presbyteri, alique personatum habentes, etc.) indistincte nequeant juri civili et medicinæ studere, cum sive studium fiat principaliter, sive obiter, locum sibi vindicaret dispositio dicti cap. *Non magnopere*, ratione auditus, ubi nulla distinctio reperitur. » Petra, *l. c.*, n. 12.

(165. Plures tamen Academiæ peculiari-bus privilegiis a Summis Pontificibus ab hujusmodi sanctione exemptæ fuerunt, adeo ut non tantum clerici, quibus leges, et physicæ sub censuris (addiscere) est prohibitum in eisdem libere incumbere possint, verum ut fructus suarum præbendarum tanquam præsentibus lucrari valeant, ac si juri

(21) Personatus est administratio perpetua rerum ecclesiasticarum cum aliqua prærogativa, estque quid minus quam dignitas, sed quid plus quam officium, et inter beneficia ecclesiastica recensetur.

(22) « In provinciis et regnis, in quibus similis consuetudo non viget, ut in Universitatibus, clerici et religiosi cuivis studiorum facultati libere vacare possunt, necessarie petitur licentia a S. congregatione,

canonico vel theologiæ student, ut de archigymnasio Sapientiæ Romæ expresse elicitur ex constituto Leonis X, incip. *Dum suavissimos*, § 3. In ejus quidem constituto sequelam firmavit Panimolle, in Universitate Sapientiæ urbis Romæ posse presbyteros, aliosque clericos, legibus et medicinæ incumbere, et censuit S. congr. Conc., in *Romana, seu Nicoter. legati* 14 Febr. et 30 Maii 1699, lib. XLIX *Decret.* a tergo, pag. 55 et 207 a tergo; Petra, *l. c.*, n. 13.

Simili privilegio decoratum fuit Studium Patavinum et Senarum, ut notat Lotter., *De re beneficiar.*, lib. III, q. 27, n. 207, utpote etiam Studium Pisanum ex constitutione Innocentii VIII, et Universitas Pictaviensis, ut memorat Gonzalez, in *cit. cap. Non magnopere*, n. 4; Petra, *ibid.*, n. 14.

(166. Præstat quoque audire, quæ habet Schmalzgrueber, hoc sane pacto: « Quid sit de jure scripto, summa legum utilitas, vel necessitas ad rite intelligendos sacros canones occasio fuit pluribus Universitatibus concessi privilegii Apostolici: et tale privilegium habet archigymnasium Sapientiæ (aliasque ponit universitates a Petra enumeratas), Salisburgensis quoque Universitas, et nostra (prosequitur anted. scriptor) Ingolstadiensis, et aliæ (Universitates) apud alios. Quæ (vero) Universitates (sic idem exim. Canonista) privilegium istud non habent Indulto Apostolico, istud in Germania nostra acquisivisse videntur consuetudine, cum in hac clerici et religiosi ad utriusque juris studium passim admittantur. » Ad cap. *cit. tit. Ne clerici*, etc., n. 85 (22).

(167. « Hodie (sic pariter Maschat) ex privilegiis aut consuetudine, clericis et religiosi cum licentia prælatorum licitum est audire jus civile in scholis publicis, et multo magis intra claustrum: quia non audiuntur leges, ut clerici causas forenses in tribunali laico tractent, sed ut melius intelligant sacros canones et theologiam moralem, magisque idonei fiant ad exercenda judicia ecclesiastica. » Maschat, *loc. et n. supr. cit.*

(168. Restat denique inquirendum, an clerici prædicti, qui jurisprudentiæ operam navant, non quidem principaliter, sed ob majorem canonum intelligentiam, fructus beneficiorum, dum in publicis Universitatibus student, æque laudentur, ac discentes in iisdem Universitatibus theologiam ac sacrorum canonum scientiam: affirmativam tuetur sæpe memoratus cardinalis Petra, allegans ad id, S. cong. Concil. decretum (quod mox afferemus) sub die 31 Maii 1607, sed *limitate* pro clericis personatum, etc., non habentibus, item pro non presbyteris,

quæ tamen difficulter eam concedit. Certe Petra (*Comment. ad const. Bonifac. IX*, tom. IV, n. 16) testatur, ejusmodi supplicationes, se secretario, semper fuisse rejectas, præsertim quoad religiosos, eodem teste, nunquam dispensari solet, ut in publicis Universitatibus leges, aut physicam, seu medicinam audire possint. » Schmalzgrueber ad tit. *Ne clerici*, etc., n. 86.

idque ex *cit. cap. Super specula*, quo presbyteris, etc., hujusmodi studium generatim interdicatur. *Comment. ad const. Apost.*, const. 10. *Bonif. VIII*, n. 5, tom. III.

(169. Objicies, cum civilis sapientia pro majori S. canonum intelligentia, ut per se clarum est, vel maxime conducat, admissio, quod in hac, aut illa Universitate, ex privilegio Apostolico vel consuetudine, clericis personatum, etc., habentibus, nec non et presbyteris haud sit interdictum jurisprudentiæ, nempe ut profundius doctrinam canonum assequantur, operam dare, nulla ratio subesse videtur, cur æquali concessione, non secus ac cæteri clerici non presbyteri, frui non debeant. Ubi enim eadem ratio, idem jus procedere ex utriusque juris regulæ compertum est. Cumque in presbyteris, etc., præmissis ejusmodi indulto Apostolico vel consuetudine, cesset prohibitio, de qua supra, jus civile addiscendi, concludi sane posset, eorum conditionem cæteris clericis non presbyteris, aut personatum, etc., non habentibus, deteriore non esse oportere.

(170. Verum scias oportet, quod cum a S. cong. Concilii quæsitum fuisset, 3. An *iisdem*, nempe *sacerdoti et diacono* (de quibus sermo erat) *debeantur fructus*, etc., *si juri civili studuerint, non canonico, aut theologiæ*: eadem sac. congregatio die 31

SACRAMENTALIA.

Vide verb. PECCATUM, a n. 47 ad n. 55.

SACRAMENTUM.

ARTICULUS I.

Quoad ea quæ concernunt sacramentorum naturam, institutionem, numerum, materiam, formam, ministerium et intentionem.

SUMMARIUM.

1. Sacramenti a sacro derivati, variae sed præcipuæ tres sunt acceptiones, quæ assignantur. — 2. Sacramentum, prout in proposito accipitur, definitur. — 3. Sacramenta novæ legis fuerunt omnia a Christo Domino instituta, et ea nec plura, nec pauciora, quam septem, quæ assignantur. — 4. Sacramenta novæ legis differunt a sacramentis antiquæ legis, quia antiqua figurabant gratiam dandam per Christi passionem; nostra vero eam continent, et ipsam digne suscipientibus conferunt. — 5. Unde sacramenta novæ legis non differunt ab antiquis solum, quia sunt aliæ cæremoniæ, et alii ritus externi. — 6. Ea, quæ concernunt ad longum sacramenta antiquæ legis, brevitate gratia relinquuntur videnda apud scholasticos. — 7. Sacramenta novæ legis varie differunt etiam inter se. — 8. Quædam dicuntur, et sunt sacramenta mortuorum, et quædam alia sacramenta vivorum, et quæ sint utraque? — 9. Item quædam sunt iterabilia, et non characteristicæ, et quædam initerabilia, et characteristicæ; et quæ sint utraque? — 10. Item quædam sunt formata, et quædam informia, et quæ sint utraque? — 11. Non potest dari sacramentum Pœnitentiæ validum quoad essentiam, et informem quoad effectum gratiæ. — 12. Item quædam sunt permanentia, et quædam transeuntia; et quæ sint utraque? — 13. Item quædam sunt omnibus necessaria, et quædam non necessaria omnibus; et quæ sint utraque? — 14. Sacramenta novæ legis sunt necessaria ad salutem, vel in re, vel in voto, licet non

Maii 1607 ad 3. Respondit: *Idem debere ei, qui tricesimum non excedit, dummodo juri civili operam dederit, causa addiscendi postea jus canonicum: nempe debere fructus*, etc., duntaxat diacono, sicque presbyterum exclusit.

(171. « Quæ posterior resolutio, ut vides (verba sunt Fagnani ad *cit. caput Super specula*, ex. tit. *Ne clerici*, etc., num. 33) restringitur ad diaconum, quia ipse non cadit sub prohibitione hujus decretalis (*Super specula*), ac proinde percipit fructos præbendæ in absentia, dum studet juri civili ad intelligentiam canonum, quos non perciperet, si juri civili studeret principaliter. »

(172. Unde concludit supra laudatus Petra: « Pro comperto est quod nullus, præter Papam, dispensare potest, vel quod presbyteri, alique comprehensi in *cit. cap. Super specula*, incumbere possint legibus, vel medicinæ, etiam transeundi causa ad jus canonicum, et theologiam, vel quod alii clerici hujusmodi sæcularibus scientiis incumbere non prohibiti, valeant interim fructus beneficiorum suorum lucrari, ac si juri canonico, vel theologiæ studerent. » *Comment. ad cit. constit. 2 Bonifac. IX*, n. 17, tom. IV.

omnia omnibus. — 15. Sacramenta non sunt paria, sed unum alio dignius. — 16. Sacramenta non sunt sola signa, seu notæ Christianitatis. — 17. Sacramenta non sunt instituta propter solam fidem nutriendam. — 18. Sacramenta tribus perficiuntur, scilicet rebus, verbis, et ministro cum intentione. — 19. Hinc ad essentiam cujuslibet sacramenti tria necessario requiruntur, scilicet materia, et forma, et intentio. — 20. Materia in quolibet sacramenti est res aliqua sensibilis applicata suscipienti per actionem externam ministri. — 21. Forma in quolibet sacramenti sunt verba certa una cum applicatione materiæ proferenda a ministro, aut signum aliquod externum æquivalens, et faciens id quod facerent certa verba. — 22. Materia in quolibet sacramenti est duplex, scilicet remota et proxima; et quæ sit utraque? — 23. Quenam sit materia remota, et proxima cujuslibet specialis sacramenti? *remissive*. — 24. Item forma in quolibet sacramenti est duplex, scilicet remota, et proxima; et quæ sit utraque? — 25. Ad valorem sacramentorum quænam requiratur simultas inter eorum materiam, et formam? — 26. Consultissimum est ut ministri sacramentorum curent majorem, quam possunt facere simultatem, materiæ, et formæ. — 27. Materiæ et formæ sacramentorum fuerunt omnes a Christo institutæ et determinatæ quoad substantiam; at non omnes et singulæ uniformiter et æqualiter in particulari et in specie, ad n. 28. — 29. Omnis mutatio substantialis facta in materia, vel forma sacramentorum irritat, et invalidat sacramentum; secus autem si sit solum mutatio accidentalis. — 30. Mutatio materiæ et formæ quando censeatur substantialis vel accidentalis? — 31. Quoad materiam et formam propriam cujuslibet specialis sacramenti, eorumque mutationem substantialem, vel accidentalem: *remissive*. — 32. Quamvis ministri

sacramentorum mali sint, sacramenta non cessant esse bona. — 35. Sacramenta valide fiunt etiam a malis ministris in peccato mortali existentibus. — 34. Sacramenta ministrata a malis ministris, iis nocent, non autem sumentibus. — 35. Sacramenta non possunt ministrari ab omnibus Christianis. — 36. Sacramenta fieri non possunt, nisi a ministro habente intentionem faciendi, quod facit Ecclesia. — 37. Quoad plurima alia, quæ concernunt ministrum sacramentorum, remissive. — 38. Quoad ea, quæ concernunt intentionem requisitam ad valida conficienda seu ministranda, vel recipienda sacramenta, remissive. — 39. Alia ad rem ad n. 48. V. *Additiones Casinenses in fine.*

(1. Sacramenti a sacro derivati variæ sed præcipuæ tres sunt acceptiones. Primo, igitur in sacra Scriptura sumitur interdum pro sacro mysterio, seu pro re sacra abscondita et arcana, ut Tobia cap. xii, v. 7, ibi: *Etenim sacramentum regis abscondere bonum est. Sapientia cap. ii, v. 22, ibi: Et nescierunt sacramenta Dei. Item Sapientia, c. vi, v. 24, ibi: Et non abscondam a vobis sacramenta Dei. Daniel. cap. ii, v. 18, ibi: Super sacramento isto. Ibid. v. 30: Sacramentum hoc revelatum est. Ibid. v. 47: Quoniam tu potuisti aperire hoc sacramentum. Ad Ephes. cap. i, v. 9, ibi: Ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ; item ad Ephes., c. iii, v. 3, ibi: Quoniam secundum revelationem notum mihi factum est sacramentum. Apocalypsis. cap. i, v. 20, ibi: Sacramentum septem stellarum. Item Apocalypsis. cap. xvii, v. 7, ibi: Ego dicam tibi sacramentum mulieris. Secundo, sumitur a juristis aliquando pro juramento; eo quod per illud sacrum Dei nomen invocetur. L. *Sacramenta puberum*, cod. *Si adversus venditionem*, ibi: « Sacramenta puberum sponte facta super contractibus rerum suarum non retractandis inviolabiliter custodiantur. » Cap. *Qui sacramento* 11, caus. 22, quæst. 4, ibi: « Qui sacramento se obligaverit, ut litigans cum quolibet ad pacem nullo modo redeat, pro perjurio uno anno a communione corporis et sanguinis Domini segregatus reatum suum elemosynis, fletibus et quantis potuerit jeuniis, absolvat. » Tertio, sumitur a Patribus et theologis, et magis ad propositum pro signo rei sacræ, id est pro eo quod sacrat et sanctificat. Et de sacramento sic sumpto in præsentiarum est sermo.*

(2. Unde sacramentum, prout in proposito accipitur: « Est signum sensibile gratiam Dei, vel effectum ejus gratuitum ex institutione divina efficaciter significans ordinatum ad salutem hominis viatoris. » Sic Scotus, in 4, dist. 1, qu. 2, num. 9. Quæ definitio in re ipsa convenit cum illa, quæ colligitur ex concilio Tridentino, sess. xiii, cap. 3, quod nempe « Sacramentum sit symbolum rei sacræ et invisibilis gratiæ forma visibilis sanctificandi vim habens: » et cum illa catechismi ejusdem concilii, scilicet: « Sacramentum est res sensibus subjecta, quæ ex Dei institutione sanctitatis, et justitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habet; » et cum illa tradita a Canisio in suo parvo Catechismo, quam sequuntur alii theo-

logi: « Sacramentum novæ legis est signum invisibilis gratiæ ad hominem sanctificandum divinitus institutum. »

(3. Sacramenta novæ legis fuerunt omnia a Christo Domino instituta, et ea nec plura, nec pauciora quam septem, scilicet Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, Matrimonium. Sic definitum fuit in concilio Florentino in decreto Eugenii IV pro instructione Armenorum, et in concilio Tridentino, sess. vii, canon. 1, ibi: « Si quis dixerit, sacramenta novæ legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura, aut pauciora quam septem, videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem et Matrimonium; aut etiam aliquod horum septem non esse vere et proprie sacramentum, anathema sit. »

(4. Sacramenta novæ legis differunt a sacramentis antiquæ legis, quia antiqua figurabant gratiam dandam per Christi passionem: nova vero eam continent, et ipsam digne suscipientibus conferunt: concil. Florent., sess. ult. in decreto Eugenii IV, ibi: « Quæ multum a sacramentis differunt antiquæ legis. Illa enim non causabant gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam esse figurabant; hæc vero nostra, et continent gratiam, et ipsam digne suscipientibus conferunt. » (5. Unde sacramenta novæ legis non differunt ab antiquis solum, quia sunt aliæ cæremoniæ, et alii ritus externi; est definitum in concilio Tridentino, sess. vii, canon. 2, ibi: « Si quis dixerit, ea ipsa novæ legis sacramenta a sacramentis antiquæ legis non differre, nisi quia cæremoniæ sunt aliæ, et alii ritus externi, anathema sit. » Vide tamen dicta sub verb. *Circumcisio* per tot, ubi multa ad rem.

(6. Ea autem, quæ concernunt ad longum sacramenta antiquæ legis brevitatis gratia relinquuntur videnda apud scholasticos.

(7. Sacramenta novæ legis variè differunt etiam inter se. *Communis*. Quædam enim dicuntur sacramenta *mortuorum*, et quædam alia sacramenta *vivorum*. (8. Sacramenta *mortuorum* sunt illa, quæ per se conferunt primam gratiam justificantem seu remissionem peccati mortalis actualis, vel originalis, et dicuntur sacramenta *mortuorum*, quia a Christo sunt per se, et primario instituta, ut homini ratione peccati mortalis spiritualiter *mortuo* gratiæ, rite ministrata restituant vitam spiritualem gratiæ; et hæc sacramenta sunt duo, nempe Baptismus et Pœnitentia. Baptismus quidem institutus in remissionem peccati originalis, ac etiam actualium ante baptismum commissorum. Pœnitentia autem instituta in remissionem peccatorum actualium post baptismum commissorum. Sacramenta *vivorum* sunt illa, quæ per se conferunt tantum gratiam secundam, adeoque præsupponunt in suscipiente gratiam primam, seu statum gratiæ et dicuntur sacramenta *vivorum*, quia a Christo sunt pro

se et primario instituta, ut ministrentur hominibus jam viventibus vitæ spirituali gratiæ, eosque nova gratia adaugeant; et hæc sacramenta sunt reliqua alia quinque, nempe Confirmatio, Eucharistia, Extrema Unctio, Ordo et Matrimonium. *Communis*.

(9. Item ex sacramentis novæ legis quædam sunt *iterabilia*, et quædam *initerabilia*. Sacramenta *iterabilia*, seu *non characteristicæ* sunt illa, quæ sæpius suscipi possunt, quia non imprimunt characterem indelebilem in anima suscipientis sed solum conferunt gratiam sanctificantem per peccatum mortale amissibilem et reiteratione sacramenti recuperabilem; et illa sacramenta sunt quatuor, scilicet Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio et Matrimonium. Sacramenta *initerabilia*, seu *characteristica* sunt illa, quæ semel valide suscepta iterato suscipi nequeunt, quia imprimunt characterem indelebilem in anima suscipientis; et talia sacramenta sunt tria, nempe Baptismus, Confirmatio et Ordo. *Communis* ex concilio Florentino, sess. ult. in decreto Eugenii IV, ibi: « Inter hæc sacramenta tria sunt, Baptismus, Confirmatio et Ordo, quæ characterem, id est spirituale quoddam signum a cæteris distinctivum imprimunt in anima indelebile; unde in eadem persona non reiterantur; reliqua vero quatuor characterem non imprimunt; et reiterationem admittunt. » Et concil. Tridentin., sess. vii, canon. 9, ibi: « Si quis dixerit, in tribus sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione et Ordine non imprimi characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale et indelebile, unde ea iterari non possint, anathema sit. »

(10. Item quædam ex sacramentis sunt *formata*, et quædam *informia*. Sacramenta *formata* sunt illa, quæ et valide et licite, ac fructuose suscepta, statim, dum suscipiente, id est statim causant gratiam, ad quam causandam suscipiuntur: quæ gratia per antonomasiam vocatur *forma*, decor et pulchritudo animæ, et qua proinde deficiente, manet anima informis ac deformis in conspectu Dei. Sacramenta *informia* sunt illa, quæ quamvis valide suscipiantur concurrentibus scilicet omnibus essentialiter requisitis ad valorem talium sacramentorum, debita nempe materia, forma et intentione; tamen non habent effectum suum, eo quod ponatur obex peccati mortalis gratiæ, alioquin per talia sacramenta causandæ, et sic sacramenta remanent *informia*, animamque informem relinquunt. Et talia possunt esse omnia sacramenta, excepto solo sacramento Pœnitentiæ. Docent communiter doctores, posse hominem adultum valide baptizari, confirmari, Eucharistiam sumere, ordinari, extreme ungi, et Matrimonium contrahere in statu peccati mortalis, at non licite, et sic sacrilege, adeoque infructuose, et informiter.

(11. Dicitur autem notanter, *Excepto solo sacramento Pœnitentiæ*, quia non potest dari sacramentum pœnitentiæ validum

quoad essentialiam, et informem quoad effectum gratiæ, ut docuimus sub verb. *Pœnitentiæ sacramentum*, art. 2, a n. 16 ad 29. Vide, *ibi*.

(12. Item quædam ex sacramentis sunt *permanentia*, et quædam *transeuntia*. Sacramenta *permanentia* sunt illa, quæ sunt sacramenta non tantum in fieri, seu cum fiunt, sed etiam sunt sacramenta in facto esse, seu sunt factum permanens, ut per omnes Catholicos est sacramentum Eucharistiæ, et secundum aliquos cum Sporer, tom. III. *Theolog. sacram.*, part. iv, n. 351, etiam Matrimonium, de quo ibi dicit, quod, quatenus præcise est signum practicum efficacis gratiæ sanctificantis Matrimonialis, est sacramentum in fieri; quatenus vero simul est sacramentum mysticum, seu eorum signum conjunctionis spiritualis Christi cum Ecclesia, aut Verbi divini cum natura humana, est sacramentum in facto esse, ac permanens. Sacramenta *transeuntia* sunt illa, quæ præcipue consistunt in actione, quæ physice transit, uti ablutio in sacramento Baptismi, unctio in sacramento Extremæ Unctionis, et hujusmodi.

(13. Item quædam ex sacramentis sunt *omnibus necessaria*, et quædam *non necessaria omnibus*. Sacramenta *omnibus necessaria* sunt Baptismus, qui est omnibus hominibus necessarius ad salutem, et Pœnitentia, quæ est necessaria omnibus, et solis in peccatum mortale post Baptismum lapsis; et hæc duo sacramenta in re vel in voto sunt necessaria necessitate medii, in re ipsa autem necessitate præcepti. Eucharistia est necessaria omnibus adultis necessitate præcepti. Sacramenta *non necessaria omnibus* sunt Ordo et Matrimonium, ut de se patet, et Confirmatio, et Extrema Unctio, quæ duo sacramenta non sunt sub præcepto saltem gravi necessaria, ut cum D. Thoma, part. iii, quæst. 71, art. 8 ad 4, tradunt doctores communiter.

(14. Quod sacramenta sint necessaria ad salutem vel in re, vel in voto, licet non omnia omnibus, habetur expresse definitum in concilio Tridentino, sess. vii, can. 4, ibi: « Si quis dixerit, sacramenta novæ legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua, et sine eis, aut eorum voto per solam fidem homines a Deo gratiam justificationis adipisci, licet omnia singulis necessaria non sint, anathema sit. »

(15. Sacramenta non sunt paria, sed unum alio dignius. Concil. *Trident.*, cit. sess. vii, canon. 3, ibi: « Si quis dixerit, hæc septem sacramenta ita esse inter se paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius, anathema sit. »

(16. Sacramenta non sunt sola signa, seu notæ Christianitatis. Concil. *Trident.*, cit. sess. vii, can. 6, ibi: « Si quis dixerit, sacramenta novæ legis non continere gratiam, quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre; quasi signa tantum externa sint acceptæ per fidem gratiæ vel justitiæ, et notæ quædam Christianæ professionis, quibus apud homines discer-